

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

NÁLEZ

Ústavného súdu Slovenskej republiky

V mene Slovenskej republiky

PL. ÚS 42/2018-47

Ústavný súd Slovenskej republiky na neverejnom zasadnutí 9. januára 2019 v pléne zloženom z predsedníčky Ivetty Macejkovej a zo sudcov Jany Baricovej, Petra Brňáka, Miroslava Duriša, Ľudmily Gajdošíkovej, Sergeja Kohuta, Jany Laššákovej, Milana Ľalíka, Mojmíra Mamojku, Lajosa Mészárosa, Marianny Mochnáčovej, Ladislava Orosza a Rudolfa Tkáčika prerokoval prijatú sťažnosť [REDACTED], zastúpeného advokátom JUDr. Andrejom Opetom, LL.M., Hroznová 2318, Trenčín, podľa čl. 129 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky, za účasti [REDACTED], a [REDACTED], pre neústavnosť a nezákonnosť volieb primátora mesta Nemšová konaných 10. novembra 2018 a takto

r o z h o d o l :

1. Voľby primátora mesta Nemšová konané 10. novembra 2018 v y h l a s u j e za neplatné.
2. [REDACTED] j e p o v i n n ý uhradiť [REDACTED] trovy konania v sume 390,51 € (slovom tristodeväťdesiat eur a päťdesiatjeden centov) na účet advokáta JUDr. Andreja Opetu, LL.M., Hroznová 2318, Trenčín, do dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto nálezu.

Odôvodnenie:

I.

Ústavnému súdu Slovenskej republiky (ďalej len „ústavný súd“) bola 20. novembra 2018 podľa čl. 129 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“) doručená volebná sťažnosť [REDAKOVANÉ] (ďalej len „sťažovateľ“), zastúpeného advokátom JUDr. Andrejom Opetom, LL.M., za účasti [REDAKOVANÉ] (ďalej len „odporca 1“) a [REDAKOVANÉ] (ďalej len „odporca 2“), pre nezákonnosť a neústavnosť volieb primátora mesta Nemšová (ďalej len „voľby primátora“) konaných 10. novembra 2018.

Sťažovateľ v sťažnosti uviedol, že kandidoval na funkciu primátora mesta Nemšová vo voľbách do orgánov samosprávy obce za politickú stranu Slovenská národná strana. [REDAKOVANÉ], proti ktorému táto sťažnosť smeruje, tiež kandidoval na funkciu primátora mesta Nemšová ako nezávislý kandidát a podľa výsledku volieb bol zvolený za primátora. Druhým odporcom, proti ktorému táto sťažnosť smeruje, je [REDAKOVANÉ], ktorý podľa názoru sťažovateľa nemal právo kandidovať vo voľbách primátora.

Z vyhlásených výsledkov volieb vyplýva, že sťažovateľ získal v meste Nemšová 1 141 platných hlasov z celkového počtu odovzdaných platných hlasov voličov 2 835, teda 40,24 %. Zo zápisnice mestskej volebnej komisie vyplýva, že najviac hlasov, a to 1 143 hlasov, teda 40,31 %, získal kandidát [REDAKOVANÉ]. Rozdiel vo volebnom výsledku medzi uvedenými kandidátmi na primátora tak predstavuje len 2 hlasy. Sťažovateľ skonštatoval, že je aktívne legitimovaný na podanie tejto sťažnosti, keďže získal najmenej 10 % hlasov voličov.

Sťažovateľ ďalej uviedol, že v meste Nemšová boli pre voľby do orgánov samosprávy obcí vytvorené 4 volebné obvody a 6 volebných okrskov. Sťažovateľ napáda voľby primátora na celom území mesta Nemšová, teda vo všetkých volebných obvodoch. Z dôvodu právnej istoty sťažovateľ uviedol, že ak v zmysle § 166 ods. 4 zákona č. 180/2014 Z. z. o podmienkach výkonu volebného práva a o zmene a doplnení niektorých zákonov

v znení neskorších prepisov (ďalej len „zákon o voľbách“) sa pre účely voľby primátora vytvára jeden jednomandátový volebný obvod, sťažovateľ napáda voľby primátora v celom tomto obvode.

Sťažovateľ poukázal na § 6 zákona o voľbách upravujúci prekážky práva byť volený, medzi ktoré patrí:

- a) výkon trestu odňatia slobody,
- b) právoplatné odsúdenie za úmyselný trestný čin, ak odsúdenie nebolo zahladené,
- c) pozbavenie spôsobilosti na právne úkony.

V danej súvislosti sťažovateľ uviedol, že sa dozvedel, že rozsudkom Okresného súdu Trenčín (ďalej len „okresný súd“) sp. zn. 2 T 32/2018 z 26. apríla 2018, ktorý predložil, bola podľa § 334 ods. 4 Trestného poriadku schválená dohoda o vine a treste uzatvorená medzi prokurátorom Okresnej prokuratúry Trenčín a obvineným, jedným z kandidátov na primátora mesta Nemšová, [REDACTED]. Podľa tejto dohody o vine a treste odporca 2 uznal vinu a bol odsúdený na peňažný trest vo výške 1 000 eur, pre prípad, že by výkon tohto trestu mohol byť úmyselne zmarený, súd mu ustanovil náhradný trest odňatia slobody v trvaní troch mesiacov a zároveň mu uložil trest zákazu činnosti viesť motorové vozidlá každého druhu na dobu jedného roka. Rozsudok okresného súdu sp. zn. 2 T 32/2018 nadobudol právoplatnosť 26. apríla 2018. Kandidát na primátora mesta Nemšová – odporca 2 bol teda právoplatne odsúdený za úmyselný trestný čin.

Podľa § 92 ods. 2 Trestného zákona ak ide o odsúdenie na tresty uvedené v § 32 písm. b) až l), k zahladeniu dochádza ich vykonaním. Odporcovi 2 bol uložený peňažný trest vo výške 1 000 € [podľa § 32 písm. d) Trestného zákona], o zaplatení ktorého sťažovateľ nemá vedomosť, a tiež mu bol uložený trest zákazu činnosti viesť motorové vozidlá každého druhu [podľa § 32 písm. g) Trestného zákona] na dobu jedného roka, teda do 26. apríla 2019, teda k jeho vykonaniu nedošlo, a preto nemohlo dôjsť ani k zahladeniu odsúdenia. Napriek uvedenej skutočnosti odporca 2 ku kandidátnej listine priložil vyhlásenie, že súhlasí so svojou kandidatúrou pre voľby primátora, nekandiduje na inej kandidátnej listine a nemá prekážky práva byť volený. Mestská volebná komisia

v Nemšovej na základe predložených dokumentov vydala rozhodnutie č. 825-5/3/2018 z 18. septembra 2018, ktorým registrovala odporcu 2 pre voľby primátora s odôvodnením, že po preskúmaní kandidátnej listiny odporcu 2 zistila, že táto je v súlade s volebným zákonom. Z uvedeného podľa názoru sťažovateľa vyplýva, že odporca 2 uviedol pri predložení kandidátnej listiny nepravdivé tvrdenia, a teda existovali a existujú prekážky jeho pasívneho volebného práva.

Sťažovateľ zastáva názor, že popísané porušenie zákona o voľbách dosahuje takú intenzitu, ktorá má za následok nezákonnosť volieb primátora.

Sťažovateľ zdôraznil, že odporca 2 získal vo voľbách primátora 152 hlasov. Z výsledkov volieb vyplýva, že rozdiel medzi zvoleným primátorom – odporcom 1 a sťažovateľom bol iba 2 hlasy. Podľa názoru sťažovateľa je nepochybné, že v prípade nekandidovania odporcu 2 by mohli byť výsledky volieb primátora zásadne odlišné, pretože voliči, ktorí odovzdali svoj hlas odporcovi 2, mohli voliť ktoréhokoľvek iného kandidáta na primátora. Sťažovateľ teda jednoznačne namieta a napáda nielen nezákonnosť a neústavnosť volieb, ale i samotný volebný výsledok, ktorý by bol v prípade dodržania zákona o voľbách zásadne odlišný.

Podľa sťažovateľa uvedeným porušením zákona o voľbách bola ovplyvnená slobodná súťaž politických síl v demokratickej spoločnosti, a preto je úlohou ústavného súdu dbať na to, aby v dôsledku nedodržania zákonnosti v rámci predvolebného zápasu nedošlo k diskriminácii niektorého z politických subjektov zúčastnených na voľbách, jeho uprednostneniu pred inými či nedodržaniu princípu rovnosti šancí v politickej súťaži predovšetkým vo voľbách, t. j. aby vo voľbách nedošlo v dôsledku nezákonnosti k obmedzeniu slobodnej súťaže politických síl v takej miere, ktorá by mala dopad (vplyv) na samotný výsledok volieb (t. j. v miere, pri ktorej by výsledok volieb už nezodpovedal odrazu skutočnej vôle obyvateľov daného volebného obvodu).

Sťažovateľ je toho názoru, že uvedené skutočnosti nasvedčujú nezákonnosti volieb primátora a táto nezákonnosť je v príčinnej súvislosti s takým porušením práv, ktoré je

v konečnom dôsledku porušením volebného práva a jeho princípov. Sťažovateľ je toho názoru, že celkom jednoznačne bol porušený

- § 6 zákona o voľbách, keď kandidoval a zúčastnil sa volieb ako kandidát osoba, u ktorej je daná prekážka byť volený, a to odporca 2;

- § 177 ods. 1 zákona o voľbách, a to v dôsledku zaregistrovania kandidáta, ktorý nespĺňa podmienky pre registráciu v dôsledku prekážky práva byť volený;

- čl. 30 ods. 4 ústavy;

- čl. 31 ústavy.

Vo vzťahu k sčítavaniu hlasov sťažovateľ namietal, že v okrskovej komisii volebného okrsku č. 2 došlo pri vyhodnocovaní platných hlasovacích lístkov k nesprávnemu vyhodnoteniu platnosti jedného hlasovacieho lístka, na ktorom volič zakrúžkoval sťažovateľa ako kandidáta tak, že zakrúžkovanie presiahlo v spodnej časti na meno v poradí ďalšieho kandidáta. Fotka tohto hlasovacieho lístka bola zverejnená na sociálnej sieti Facebook, čo je samo osebe zarážajúce. Tento hlasovací lístok je súčasťou volebnej dokumentácie. Sťažovateľ sa domnieva, že napriek tomu, že rozhodnutie okrskovej volebnej komisie o platnosti či neplatnosti hlasovacieho lístka a obálky je konečné, pretože proti jej rozhodnutiu nie je možné podať riadny opravný prostriedok, takéto rozhodnutie nemôže byť svojvoľné. Sťažovateľ namieta posúdenie neplatnosti predmetného hlasovacieho lístka, a tým i sčítanie hlasov majúce vplyv na volebný výsledok, a to najmä s poukazom na veľmi tesný rozdiel v počte hlasov medzi sťažovateľom a zvoleným kandidátom na primátora mesta Nemšová. Sťažovateľ zastáva názor, že uvedený hlasovací lístok mal byť vyhodnotený ako platný. Sťažovateľ uvádza, že nie je vylúčené, že k nesprávnemu posúdeniu platnosti hlasovacích lístkov alebo nesprávnemu sčítaniu hlasovacích lístkov mohlo dôjsť aj v iných prípadoch, a teda najmä s poukazom na tesný rozdiel v získaných hlasoch medzi sťažovateľom a odporcom 1, a preto je podľa sťažovateľa na mieste posúdenie platnosti/neplatnosti hlasovacích lístkov a prepočítanie hlasov pre voľby primátora. Sťažovateľ si týmto dovoľuje požiadať o prepočítanie všetkých hlasov pre voľby primátora a o opätovné posúdenie platnosti/neplatnosti hlasovacích lístkov.

Sťažovateľ je toho názoru, že uvedeným postupom pri voľbách bol porušený

- § 184 ods. 1 zákona o voľbách,
- čl. 30 ods. 1 a 4 ústavy,
- čl. 31 ústavy.

Vzhľadom na uvedené skutočnosti sťažovateľ žiada, aby ústavný súd prijal sťažnosť na ďalšie konanie a nálezom takto rozhodol:

„Voľby primátora mesta Nemšová konané dňa 10.11.2018 vyhlasuje za neplatné.“

Alternatívne sťažovateľ navrhol, aby v prípade, ak ústavný súd nevyhlási voľby za neplatné a vykonaným dokazovaním zistí, že riadne zvoleným primátorom mesta Nemšová je sťažovateľ, nálezom takto rozhodol:

„Zrušuje rozhodnutie mestskej volebnej komisie mesta Nemšová zapísané v zápisnici mestskej volebnej komisie o výsledku volieb primátora mesta Nemšová konaných dňa 10.11.2018 v časti, v ktorej je za zvoleného primátora mesta Nemšová uvedený [REDAKOVANÉ], dátum narodenia: [REDAKOVANÉ], adresa trvalého pobytu: [REDAKOVANÉ], občan SR a za riadne zvoleného primátora mesta Nemšová vyhlasuje [REDAKOVANÉ], dátum narodenia: [REDAKOVANÉ], adresa trvalého pobytu: [REDAKOVANÉ], občan SR.“

V podaní doručenom ústavnému súdu 26. novembra 2018 sťažovateľ uviedol, že dopĺňa svoju sťažnosť, a to tak, že si uplatňuje náhradu trov konania v sume 390,51 € s DPH a v súvislosti s tvrdením, že odsúdenie odporcu 2 nebolo ku dňu konania volieb zahladené, navrhuje, aby si ústavný súd vyžiadal výpis z registra trestov a tiež odpis z registra trestov odporcu 2 a tiež si vyžiadal spis vedený okresným súdom pod sp. zn. 2 T 32/2018.

Uznesením č. k. PL. ÚS 42/2018-22 z 5. decembra 2018 prijal ústavný súd sťažnosť sťažovateľa na ďalšie konanie.

Ústavný súd vyzval odporcov, aby sa vyjadrili k sťažnosti sťažovateľa. Odporca 2 vo svojom vyjadrení uviedol:

„1. Je pravda, že rozsudkom Okresného súdu Trenčín sp. zn. 2T/32/2018 zo dňa 26.4.2018, ktorý nadobudol právoplatnosť dňa 26.4.2018 súd schválil dohodu o vine a treste a za prečin ohrozenia pod vplyvom návykovej látky mi uložil peňažný trest vo výške 1000,- EUR, pre prípad že by výkon tohto trestu bol úmyselne zmarený mi bol uložený náhradný trest odňatia slobody v trvaní tri mesiace a súčasne mi uložil trest zákaz činnosti viesť motorové vozidlo každého druhu na dobu jeden rok. Tento trest mi bol uložený za skutok, že som dňa 8.11.2017 viedol svoje osobné motorové vozidlo pod vplyvom alkoholu.

2. Keďže som uložený peňažný trest riadne a včas uhradil a podľa ust. § 61 ods. 8 Trestného zákona sa do doby výkonu trestu zákazu činnosti započítava doba, počas ktorej bolo páchatel'ovi pred právoplatnosťou rozsudku odňaté oprávnenie na činnosť, ktorá je predmetom zákazu, je zrejmé, že trest zákazu činnosti bol vykonaný dňa 8.11.2018. Pretože podľa ust. § 92 ods. 2 Trestného zákona k zahladeniu trestu zákazu činnosti dochádza jeho vykonaním, t.j. 8.11.2018, čo bolo pred konaním volieb do orgánov samosprávy obcí, ktoré boli vyhlásené a konali sa dňa 10.11.2018, mám za to, že ku dňu konania volieb neexistovala prekážka práva byť volený podľa ust. § 6 písm. b) zákona č. 180/2014 Z.z. o podmienkach výkonu volebného práva.

3. Skutočnosť, že mi bol Okresným súdom v Trenčíne uložený vyššie uvedený trest bola dňa 18.6.2018 zo strany Okresného súdu Trenčín spolu s rovnopisom rozsudku písomne oznámená Mestu Nemšová. Následne dňa 20.6.2018 na Miestnom zastupiteľstve Nemšovej primátor mesta [REDAKOVANÉ] túto skutočnosť oznámil zastupiteľstvu s tým, že mi v zmysle zákona č. 180/2014 Z.z. zanikol mandát poslanca a súčasne požiadal [REDAKOVANÉ] [REDAKOVANÉ] o zloženie sľubu poslanca, čo sa aj uskutočnilo. Preto nerozumiem, že dnes sťažovateľ namieta skutočnosť, že som kandidoval na miesto primátora, keď najneskôr odo dňa 20.6.2018 vedel, že mi bol súdom uložený trest a mal sa možnosť oboznámiť s obsahom samotného rozsudku a prečo ako štatutárny zástupca obce nezakročil, keď ma miestna volebná komisia zaregistrovala ako kandidáta do volieb na funkciu primátora.

4. Nestotožňujem sa s domnienkou sťažovateľa uvedenou v článku II. časť A bod 11, pretože každý volič ktorý chcel voliť sťažovateľa mal možnosť napriek mojej účasti

vo voľbách voliť sťažovateľa ako iných kandidátov. Podmienky pre všetkých kandidátov vo voľbách do orgánov samosprávy boli úplne rovnaké.

5. Volieb do orgánov samosprávy som sa zúčastnil v dobrej viere s tým, že ku dňu ich konania bude moje odsúdenie zo zákona zahladené.

6. V prípade ak Ústavný súd SR prijme stanovisko, že ma miestna volebná komisia mala ako kandidáta podľa ust. § 177 ods. 1 zákona č. 180/2014 Z.z. nezaregistrovať, mám za to, že toto porušenie volebného práva nedosahovalo intenzitu majúci za následok nezákonnosť volieb.

7. Nestotožňujem sa ani argumentáciou sťažovateľa uvedenou v článku II. časť A bod 12. Sťažovateľ argumentuje účelovými tvrdeniami, nespochybniteľná je však skutočnosť, že kto chcel voliť sťažovateľa mohol ho voliť napriek tomu, že sa volieb zúčastnil aj iný kandidát s prekážkou práva byť volený.

8. K argumentácii sťažovateľa uvádzanej v článku II. časť A bod 13 uvádzam, že sťažovateľ poukazuje na to, že účasťou mojej osoby na voľbách bola ovplyvnená slobodná súťaž politických síl v demokratickej spoločnosti, najmä, keď samotný sťažovateľ o tejto skutočnosti vedel najneskôr odo dňa 20.6. 2018. V tejto súvislosti si dnes kladiem otázku, či toto konanie sťažovateľa nebolo od samého začiatku účelové, pričom ja som mal len v prípade jeho neúspechu vo voľbách len poslúžiť ako dôvod na podanie sťažnosti.

Na základe vyššie uvedeného navrhujem, aby Ústavný súd Slovenskej republiky odmietol alebo zamietol volebnú sťažnosť [REDAKOVANÉ] v celom rozsahu.“

Odporca 1 vo vyjadrení k sťažnosti v jeho relevantnej časti uviedol:

«3. Súhlasím s názorom sťažovateľa uvedeným v článku I. bod. 3, podľa ktorého kandidát [REDAKOVANÉ] nemal kandidovať vo voľbách primátora, avšak doplňujem, že to len v tom prípade, ak tento kandidát v čase predloženia svojej kandidátnej listiny doložil vyhlásenie podľa § 176 ods. 7 zákona č. 180/2014 Z.z. v platnom znení, ktoré nekorešpondovalo so skutočnosťou.

4. Stotožňujem sa s argumentmi sťažovateľa uvedenými v článku II. časť A body 1. až 10. pričom ale uvádzam, že sťažovateľ zrejme celkom úmyselne a vedome v článku II. časť A bod 2. neuviedol kedy sa dozvedel skutočnosť popísanú v tomto bode. Pre posúdenie opodstatnenosti a dôvodnosti ním podanej volebnej sťažnosti je otázka času kedy sa

dozvedel o prekážke práva byť volený kandidáta [REDAKOVANÉ] t.j. odporcu 2/ veľmi dôležitá, pretože po jej zodpovedaní bude možno posúdiť či sťažovateľ nekalkuloval s tým, že napriek tomu, že o prekážke pasívneho práva odporcu vedel už v čase registrácie kandidátov pre voľby primátora Nemšovej úmyselne neoznámil túto vedomosť miestnej volebnej komisii, ktorá podľa § 177 ods. 1 zákona č. 180/2014 Z.z. v platnom znení preskúmava predložené kandidátne listiny a má dokonca právo nezaregistrovať kandidáta aj v prípade ak takýto kandidát má prekážku práva byť volený a ponechal si túto vedomosť až na čas po voľbách pre prípad ak by nebol vo voľbách úspešný.

5. Nestotožňujem sa s domnienkou sťažovateľa uvedenou v článku II. časť A bod 11., pretože každý volič, ktorý chcel voliť sťažovateľa mal možnosť napriek účasti odporcu 2/ vo voľbách voliť sťažovateľa a rovnako to platí aj pre voličov ktorí chceli voliť mňa t.j. odporcu 1/. Podmienky či pre sťažovateľa alebo odporcu 1/ boli teda rovnaké napriek už spomenutej vade, a preto považujem tvrdenie sťažovateľa o tom, že porušenia volebného práva nedosahovalo intenzitu majúcu za následok nezákonnosť volieb.

6. Nestotožňujem sa ani argumentáciou sťažovateľa uvedenou v článku II. časť A bod 12. Sťažovateľ argumentuje hypotézami a nie faktami, nepochybniteľné je však stále to, že kto chcel voliť sťažovateľa mohol ho voliť napriek tomu, že sa volieb zúčastnil aj iný kandidát s prekážkou práva byť volený.

7. K argumentácii sťažovateľa uvádzanej v článku II. časť A bod 13 uvádzam, že sťažovateľ poukazuje na to, že účasťou neoprávneného kandidáta (odporcu 2/) na voľbách bola ovplyvnená slobodná súťaž politických síl v demokratickej spoločnosti, avšak sťažovateľ svojou nečinnosťou po tom ako zistil, že kandiduje aj neoprávnený kandidát výraznou mierou prispel k ovplyvneniu slobodnej súťaže politických síl v demokratickej spoločnosti.

Sťažovateľ ako jediný z ostatných kandidátov (vyjmúc samotného odporcu 2/) nepochybniteľné vedel o tom, že odporca 2/ má prekážku práva byť volený už v čase podávania kandidátnych listín. Samotný dôkaz o tom predložil Ústavnému SR samotný sťažovateľ, keď ako súčasť volebnej sťažnosti predložil aj dôkaz uvedený v II. časť A bod 7 a to konkrétne „Rozsudok Okresného súdu Trenčín č. 2T/32/2018 zo dňa 26.04.2018 + sprievodný list z Okresného súdu Trenčín“. Z tohto dôkazu vyplýva, že dňa 18.06.2018 Mestský úrad v Nemšovej prevzal a riadne zaevidoval spomenutý rozsudok spolu

so sprievodným listom z ktorého vyplýva, že súd oboznamuje Mesto Nemšová s prekážkou mandátu poslanca - odporcu 2/, pričom táto prekážka je totožná s prekážkou práva byť volený či už za poslanca alebo za starostu - primátora v nadchádzajúcich komunálnych voľbách ktoré sa mali uskutočniť 10.11.2018. Sťažovateľ nepretržite v roku 2018 vykonával a vykonáva funkciu primátora mesta Nemšová z čoho jasne vyplýva, že s predmetnou zásielkou oboznámený bol. Preukazuje to aj zápisnica z 37. zasadnutia Mestského zastupiteľstva v Nemšovej, konaného dňa 20.06.2018 (teda druhý deň po prevzatí predmetného oznámenia a rozsudku Okresného súdu Trenčín), v ktorom hneď v úvodnom bode 1.1. sťažovateľ ako primátor mesta oznámil poslancom, že odporcovi 2/ zanikol mandát poslanca. Z uvedeného vyplýva, že minimálne od 20.06.2018 sťažovateľ vedel o prekážke práva byť volený u odporcu 2/.

Zostáva teda nezodpovedané, prečo sťažovateľ, a to aj v pozícii primátora mesta nevykonal žiadne úkony pred samotnými voľbami, ktorými by inicioval vylúčenie z politickej súťaže kandidáta, ktorý nespĺňal podmienky na právo byť volený. Nie je teda vylúčené, že sťažovateľ využil resp. zneužil informáciu o prekážke práva odporcu 2/ byť volený na čas po voľbách pre prípad, že by on sám voľby nevyhral spoliehajúc sa na to, že čím viac kandidátov na primátora sa zúčastní volieb, tým viac sa roztriešťa hlasy voličov, ktorí požadovali zmenu na primátorskom poste, a v prípade ak by neuspel dožadoval by sa vyhlásenia nových volieb. Takéto správanie sa dá charakterizovať ako hrubo nečestné konanie resp. nekonanie v politickom boji, čo môže spôsobovať oslabovanie demokratických princípov (čestnosť, rovnosť podmienok) pri voľbách v rámci realizácie zastupiteľskej demokracie. Mám za to, že tak ako v súkromnom práve, kde zneužitie práva nepožíva právnu ochranu rovnako tomu má byť aj vo verejnom práve a ten kto zneužíva právo pre svoje osobné ciele nemôže sa domáhať toho, aby mu bola súdom poskytnutá ochrana jeho práv, keď sám mohol ešte pred samotnými voľbami iniciovať úkony ktorými by mohlo dôjsť k zamedzeniu práva byť volený kandidátovi, ktorý nespĺňal podmienky pasívneho volebného práva. Uvedené potvrdil aj Ústavný súd keď konštatoval, že prípadné vyhlásenie volieb za neplatné, resp. zrušenie ich výsledku z dôvodu nepatrného porušenia ustanovení zákona o voľbách vytvára možnosti pre vedomú manipuláciu s voľbami (PL. ÚS 19/94)

Dôkaz: zápisnica zo zasadnutia Mestského zastupiteľstva Nemšová zo dňa 20.06.2018

8. V článku II. časť B bod 1. sťažovateľ uvádza svoj ničím nepodložený subjektívny názor podľa ktorého došlo vo volebnom okrsku č. 2 k nesprávnemu vyhodnoteniu platnosti hlasovacieho lístka. Dávam do pozornosti, že ani jeden z členov tejto okrskovej komisie neodmietol zápisnicu podpísať a ani neuviedol do zápisnice spornosť posúdenia predmetného hlasovacieho lístka ako neplatného. Tu takisto je potrebné uviesť, že členom komisie bol aj zástupca Slovenskej národnej strany za ktorú kandidoval na post primátora aj sťažovateľ. Údajné nesprávne vyhodnotenie platnosti hlasovacieho lístka je teda vyslovene účelové a subjektívne tvrdenie sťažovateľa.

Pokiaľ sťažovateľ ďalej uvádza, že v prípade jedného hlasovacieho lístka volič zakrúžkoval sťažovateľa ako kandidáta tak, že zakrúžkovanie presiahlo v spodnej časti na meno v poradí ďalšieho kandidáta, je takéto tvrdenie sťažovateľa opäť len a len jeho subjektívne hodnotenie a to ešte s prvkami zavádzania súdu, nakoľko podľa mojich vedomostí na tomto hlasovacom lístku boli jedným krúžkom zakrúžkované čísla 1. a 2., ktoré patrili v prípade čísla 1. sťažovateľovi a v prípade č. 2 odporcovi 2/. Neviem teda, prečo si myslí sťažovateľ, že volič takýmto zakrúžkovaním chcel voliť práve jeho a nie odporcu 2/. Je to však aj tak právne irelevantné, nakoľko platný je len taký hlasovací lístok, na ktorom bolo zakrúžkované číslo len jedného z kandidátov, čo v tomto prípade nebolo.

Súhlasím s názorom sťažovateľa, že je zarážajúce ak bol hlasovací lístok zverejnený na facebooku ale je otázne či tomu skutočne bolo tak alebo sťažovateľ získal fotku hlasovacieho lístka od niektorého z členov okrskovej komisie alebo od zapisovateľky okrskovej volebnej komisie.

9. V článku II. časť B bod 4. sťažovateľ uvádza, že má zato, že uvedený hlasovací lístok mal byť vyhodnotený ako platný. Ja uvádzam, že uvedený hlasovací lístok jednomyseľne určili za neplatný všetci členovia okrskovej volebnej komisie, vrátane zástupcu Slovenskej národnej strany, za ktorú kandidoval sťažovateľ.

Sťažovateľ ďalej uvádza, že nie je vylúčené, že k nesprávnemu posúdeniu platnosti hlasovacích lístkov alebo nesprávnemu sčítaniu hlasovacích lístkov mohlo dôjsť aj iných prípadoch, a teda najmä s poukazom na tesný rozdiel vo výsledku hlasovania je namieste posúdenie platnosti resp. neplatnosti hlasovacích lístkov a tiež i prepočítanie hlasov pre voľby primátora Nemšovej. Sťažovateľ sa snaží fabuláciami presvedčiť súd o možných chybách pri posudzovaní a sčítavaní hlasov. Rovnako podotýkam, že argumentáciou

sťažovateľa „že nie je vylúčené , že k nesprávnemu posúdeniu platnosti hlasovacích lístkov alebo nesprávnemu sčítaniu hlasovacích lístkov mohlo dôjsť aj v iných prípadoch“ sťažovateľ neunesol dôkazné bremeno, ktorým by túto svoju hypotézu preukázal. V konaní o volebnej sťažnosti nesie dôkazné bremeno sťažovateľ (PL.ÚS 19/94). Sťažovateľ namietol jeden hlasovací lístok, ale aj tento keby bol hypoteticky uznaný za hlas voliča v prospech sťažovateľa, výsledok volieb by to neovplyvnilo, pretože by som stále bol víťazom volieb hoci len o jeden hlas. Sťažovateľ relevantným spôsobom nespochybnil okrem jedného hlasovacieho lístka žiaden iný a rovnako relevantným spôsobom nespochybnil ani sčítanie hlasov.

O zvolení primátora rozhodli voliči vo voľbách, o legitimitu ktorých nemožno mať pochybnosti len vzhľadom na tesný volebný výsledok. Taktiež dávam do pozornosti, že počas volieb v Nemšovej dohliadalo na priebeh volieb v šiestich okrskových komisiách a v jednej miestnej volebnej komisii celkovo 35 členov jednotlivých volebných komisií a všetci z nich vrátane členov nominovaných Slovenskou národnou stranou podpísali zápisnice volebných komisií, ktorých boli členmi bez námietok. Sťažovateľ sa domáha opätovného prepočítania hlasov z dôvodu údajného nesprávneho posúdenia neplatnosti jedného hlasovacieho lístka pričom oproti jeho subjektívnemu posúdeniu existuje 5 úplne opačných stanovísk a celkovo 35 jasných, zrozumiteľných a beznámietkových súhlasov so sčítaním hlasov. Mám za to, že aj keď výsledok volieb bol tesný tak s ohľadom na beznámietkové súhlasné prejavy členov volebných komisií so zápisnicami, ktoré podpísali, nie je dôvod spochybňovať činnosť volebných komisií v meste Nemšová a správnosť sčítania hlasov.

Dôkaz: zápisnica mestskej volebnej komisie zápisnice okrskových volebných komisií
1 až 6

10. Zároveň si dovoľujem upriamiť pozornosť Ústavného súdu na skutočnosť, že volebné urny, v ktorých sú po skončení volieb umiestnené hlasovacie lístky vrátane neplatných hlasovacích lístkov neboli riadne zabezpečená proti prípadnej manipulácii s nimi. Táto urna nebola zamknutá v trezore či uzamykateľnej skrini. Nachádzala sa po celý čas až do dnešného dňa v jednej kancelárii Mestského úradu v Nemšovej, pričom existovalo viacero kľúčov od tejto kancelárie a nevedelo sa kto tieto kľúče má reálne u seba. Až asi na štvrtý deň po voľbách bola zámka na dverách kancelárie vymenená. Samotné urny nesú znaky poškodenia. Jedna z pásov je z časti odlepená, jedna páska je pretrhnutá a samotná

papierová urna je v jednom rohu roztrhnutá, prípadne urna je fakticky otvorená, aj keď je zapáskovaná. Uvedené nasvedčuje, že s obsahom urny bolo po jej uložení na Mestskom úrade za ktorého chod zodpovedá sťažovateľ, manipulované. Vyjadrujem obavu z toho, že v prípade prepočítavania hlasov môže dôjsť k rozdielnemu výsledku nie z dôvodu nesprávnej činnosti volebných komisií, ale z dôvodu manipulácie s riadne nezabezpečenými volebnými lístkami po skončení volieb.

Dôkaz: výsluch svedka [REDACTED] - zamestnanec MÚ Nemšová

[REDACTED] - predseda miestnej volebnej komisie [REDACTED] - člen miestnej volebnej komisie fotografie č. 1 až 3 volebnej urny a jej umiestnenia na MÚ Nemšová

Na záver uvádzam, že konanie sťažovateľa je v rozpore z morálkou, etikou a dobrými mravmi a právnom štáte predsa nie je možné, aby bola poskytnutá právna ochrana tomu, kto sám právo zneužil.

S poukazom na argumenty uvádzané v článku II. z ktorých vyplýva, že sťažovateľ ešte pred samotným konaním volieb dňa 10.11. 2018 vedome nekonal vo veci prekážky práva byť volený v prípade odporcu U, že nepreukázal nesprávne posúdenie platnosti ním uvádzaného hlasovacieho lístka a taktiež neunesol dôkazné bremeno v prípade ním tvrdeného nesprávneho spočítania hlasovacích lístkov navrhujem, aby Ústavný súd SR odmietol prípadne zamietol volebnú sťažnosť sťažovateľa [REDACTED] v celom rozsahu.»

Sťažovateľ k uvedeným vyjadreniam odporcov zaujal stanovisko doručené ústavnému súdu 14. decembra 2018, v ktorom uviedol:

«2. V bode 2. Vyjadrenia 1 [REDACTED] uvádza, že trest zákazu činnosti bol vykonaný dňa 08.11.2018, a to s poukazom na § 61 ods. 8 Trestného zákona v spojení s § 92 ods. 2 Trestného zákona, a teda uvádza, že ku dňu konania volieb neexistovala prekážka práva byť volený podľa § 6 písm. b) zákona č. 180/2014 Z. z.. K uvedenému sťažovateľ uvádza: Sťažovateľovi nie sú zrejmé konkrétne skutočnosti týkajúce sa súdneho konania vedeného na Okresnom súde Trenčín pod č.k. 2T/32/2018. Sťažovateľ vychádzal zo znenia Rozsudku Okresného súdu Trenčín č. 2T/32/2018 zo dňa 26.04.2018 a právnej úpravy tak ako to popísal v čl. II. písm. A/ body 1. a nasl. volebnej sťažnosti. Vyslovil svoj názor vychádzajúci z právnej úpravy a zistených skutočností tak ako popísal vo volebnej sťažnosti. Za účelom

preukázania kedy a či došlo k zahladeniu odsúdenia u ■■■ sťažovateľ navrhol vykonať dôkazy tak ako sú popísané vo volebnej sťažnosti, najmä v čl. II., písm. A/ bod 7. a tiež v doplnení volebnej sťažnosti zo dňa 21.11.2018. Sťažovateľ uvádza, že ■■■ svoje tvrdenia vo Vyjadrení 1 ohľadom zahladienia nijakým spôsobom nepreukázal. S ohľadom na uvedené je sťažovateľ toho názoru, že je nutné vykonať ním navrhnuté dôkazy za účelom riadneho zistenia skutkového stavu. Je potrebné však uviesť, že Mestská volebná komisia v Nemšovej (ďalej aj ako „MVK“) vydala dňa 18.09.2018 Rozhodnutie č. 825-5/3/2018, ktorým bol registrovaný ■■■ za kandidáta pre voľby primátora mesta Nemšová, a to i na podklade Vyhlásenia ■■■ zo dňa 03.09.2018, v ktorom vyhlásil, že nemá prekážky práva byť volený. Ak by sme i pripustili, že tvrdenie ■■■ o zahladiení odsúdenia ku dňu 08.11.2017 je pravdivé, čo však sťažovateľ zatiaľ popiera, ako nepreukázané tvrdenie, ■■■ v predmetom písomnom vyhlásení uviedol nepravdivé informácie na základe ktorých bol zaregistrovaný na kandidáta pre voľby primátora. Je evidentné, že v čase rozhodnutia Mestskej volebnej komisie o zaregistrovaní ■■■ za kandidáta pre voľby primátora mesta Nemšová u ■■■ existovali prekážky práva byť volený a teda nemal byť vôbec zaregistrovaný a nemal ani právo zúčastniť sa volieb primátora mesta Nemšová. K týmto skutočnostiam sa ■■■ vôbec nevyjadril, neuviedol prečo doručil ako podklad pre rozhodnutie Mestskej volebnej komisie svoje písomné vyhlásenie, ktoré bolo zrejme nepravdivé. Je však zrejme nesporné, že ■■■ nemal byť registrovaný za kandidáta pre voľby primátora mesta Nemšová. Nemal právo zúčastniť sa politickej súťaže a nemal právo byť volený, ak by Mestská volebná komisia ■■■ postupovala zákonne a nezaregistrovala ■■■ za kandidáta na primátora mesta Nemšová. Sťažovateľ sa domnieva, že samotná účasť ■■■ ako kandidáta na primátora Mesta Nemšová či už v rámci predvolebnej kampane, pôsobením na obyvateľov mesta Nemšová v rámci predvolebnej kampane ale i samotnou účasťou ■■■ v procese volieb predstavovala porušenie princíp rovnosti šancí v politickej súťaži, predstavovala tak zásadné porušenie zákona, ktoré malo vplyv na výsledok volieb primátora mesta Nemšová.

3. V tejto súvislosti sťažovateľ považuje za potrebné reagovať i na tvrdenia ■■■ uvedené v bode 4. a bode 7. Vyjadrenia 1, k nim sťažovateľ uvádza nasledovné: Sťažovateľ má za to, že podmienky pre každého z kandidátov neboli rovnaké minimálne v tom, že ■■■ sa vo voľbách zúčastnil ako kandidát hoci ním nemal byť, nakoľko nesplnil podmienky pre účasť v politickej súťaži, bol, možno povedať zvýhodnený v tom, že hoci nespĺňal zákonné

podmienky pre možnosť (právo) byť volený, napriek tomu sa tejto politickej súťaže a procesu byť volený zúčastnil. Je samozrejme hypotetickou úvahou ako by voľby dopadli nebyť účasti ■ vo voľbách, sťažovateľ však nemôže súhlasiť s argumentáciou ■ že kto chcel voliť sťažovateľa mal takú možnosť napriek jeho účasti vo voľbách. Takáto argumentácia by znamenala, že ak by sa ■ nezúčastnil volieb, 152 voličov by vôbec nevolilo primátora, resp. ak by sa zvolený primátor nezúčastnil volieb, 1143 voličov by vôbec nevolilo primátora, prípadne ak by sa zúčastnil volieb primátora iba ■ a ■ primátora by volilo iba 204 voličov, čo je prirodzene veľmi nepravdepodobné, či už pokiaľ ide o voličov ■ alebo voličov primátora. Je naopak pravdepodobné, že voliči by sa rozhodli pre iného kandidáta a práve účasť ■ v tomto smere voľby primátora mesta Nemšová a ich výsledok podľa názoru sťažovateľa ovplyvnila. Ku príkladu takisto sťažovateľ dáva i napr. dvojkolové voľby (napr. prezidenta) kde kandidáti, ktorí postúpili do druhého kola získavajú i hlasy tých voličov, ktorí dali hlas v prvom kole inému kandidátovi.

4. Pokiaľ ide o tvrdenia ■ uvedené v bode 3. Vyjadrenia 1 sťažovateľ uvádza: Sťažovateľ nepopiera, že vedel o odsúdení ■. Je však potrebné uviesť, že podľa názoru sťažovateľa o odsúdení ■ vedeli i členovia Mestskej volebnej komisie v Nemšovej, a napriek tomu vydali dňa 18.09.2018 rozhodnutie č. 825-5/3/2018, ktorým bol registrovaný ■ za kandidáta pre voľby primátora mesta Nemšová. Je však potrebné uviesť, že pri tomto rozhodnutí zrejme vychádzali práve z Vyhlásenia nezávislého kandidáta ■ zo dňa 03.09.2018, kde o. i. uviedol, že nie sú dané prekážky práva byť volený. Naviac právna úprava v § 176, resp. 177 zákona č. 180/2014 Z. z. podľa názoru sťažovateľa nedáva Mestskej volebnej komisii priestor pre určitú prieskumnú činnosť pri posudzovaní splnenia podmienok pre zaregistrovanie kandidátov, naopak zákon v § 177 ods. 1 uvádza, „Miestna volebná komisia predložené kandidátne listiny preskúma a...“ z uvedeného vyplýva, že rozhodnutie o registrácii je podmienené splnením formálnych náležitostí listín podľa § 176 uvedeného zákona. Naviac je potrebné uviesť, že sťažovateľ nepovažoval za vhodné a napokon i zákonné najmä pokiaľ ide o ochranu osobných údajov ■ informovať Mestskú volebnú komisiu o okolnostiach odsúdenia, resp. o odsúdení ■. Bez ohľadu na uvedené, sťažovateľ má za to, že Mestská volebná komisia vedela o odsúdení a napriek tomu rozhodla o zaregistrovaní ■ za kandidáta na primátora. Za účelom preukázania uvedeného sťažovateľ navrhuje vypočítať všetkých členov Mestskej volebnej komisie mesta Nemšová,

ktorá rozhodovala o zaregistrovaní ■ za kandidáta na primátora mesta Nemšová, a to: ■, predseda MK, ■, ■, ■, ■, členovia MK.

5. Sťažovateľ kategoricky odmieta tvrdenia ■ v bode 8. Vyjadrenia 1 o tom, že ■ mal poslúžiť ako dôvod na podanie sťažnosti. Toto je absurdné a nepravdivé tvrdenie, postrádajúce akúkoľvek logiku. Ak by vyhral voľby sťažovateľ, hociktorý z ostatných kandidátov by mohol podať rovnakú sťažnosť ako podal sťažovateľ. Už minimálne z tohto dôvodu sú tvrdenia ■ absurdné a nepravdivé.

II.

1. Sťažovateľ obdržal tak tiež písomné vyjadrenie ■ (ďalej aj ako „■“) zo dňa 03.12.2018 (ďalej aj ako „Vyjadrenie 2“), ku ktorému podáva nasledovné vyjadrenie:

2. Sťažovateľ k tvrdeniam ■ uvedeným v čl. H., bod 4, Vyjadrenia 2 o tom, že úmyselne a vedome vo volebnej sťažnosti neuviedol kedy sa o odsúdení ■ dozvedel, že údajne sťažovateľ mal kalkulovať a úmyselne neoznámil túto skutočnosť MK v plnom rozsahu odkazuje na svoje vyjadrenie uvedené v čl. L, bod 4. tohto podania. Sťažovateľ popiera, že by úmyselne a vedomie niečo neuviedol vo volebnej sťažnosti, naopak sťažovateľ nepopiera, že vedel o odsúdení ■ napokon i na Mestskom zastupiteľstve dňa 20.06.2018 oznámil stratu mandátu poslanca ■

3. Pokiaľ ide o tvrdenia ■ uvedené v bodoch 5. až 7. Vyjadrenia 2 sťažovateľ v plnom rozsahu odkazuje na svoju argumentáciu uvedenú v čl. I, bod 2. a 3. tohto podania.

4. Pokiaľ ide o tvrdenia ■ uvedené na str. 2 dole Vyjadrenia 2 o tom, že prečo sťažovateľ ako primátor mesta Nemšová nevykonal úkony pred voľbami, ktorými by inicioval vylúčenie ■ z politickej súťaže, sťažovateľovi nie je celkom zrejmé ako to mal urobiť, najmä z pozície primátora mesta. O registrácii kandidátov rozhodovala MK, ktorá podľa názoru sťažovateľa o odsúdení ■ vedela, táto však zrejme vychádzala z písomného vyhlásenia ■ o tom, že neexistujú prekážky práva byť volený. Sťažovateľovi i tak nie je zrejmé ako mal iniciovať vylúčenie ■ z politickej súťaže.

5. ■ uvádza, že sťažovateľ mal zneužiť informáciu o prekážke práva byť volený ■ a túto využiť na čas po voľbách. Takéto úvahy sú absurdné, tieto sťažovateľ namieta ako nepravdivé a sťažovateľ sa k nim vyjadril v čl. L, bod 5. tohto podania.

6. K tvrdeniam o hrubej nečestnosti konania sťažovateľa o oslabovaní demokratických princípov a pod. sťažovateľ uvádza, že podľa jeho názoru práve konanie ■■■ v procese registrácie jeho osoby ako kandidáta a jeho následná účasť na podklade, podľa názoru sťažovateľa, nezákonného rozhodnutia MK je takýmto konaním ako uvádza ■■■

7. Pokiaľ ide o tvrdenia ■■■ uvedené v čl. 11., bod 8 Vyjadrenia 2 sťažovateľ sa v plnom rozsahu pridržiava svojich vyjadrení uvedených vo volebnej sťažnosti, len pre úplnosť razantne vylučuje, že by fotku volebného hlasovacieho lístka, ktorá bola zverejnená na sociálnej sieti Facebook získal od členov okrskovej komisie alebo zapisovateľky okrskovej komisie.

Predmetná fotka bola zverejnená na uvedenej sociálnej sieti, dá sa povedať, že bola verejne prístupná, sťažovateľ túto fotku nezverejnil. Prečo by sťažovateľ túto fotku žiadal od osôb tak ako uvádza ■■■ keď táto bol verejne prístupná na sociálnej sieti ?

8. Pokiaľ ide o tvrdenia ■■■ uvedené v bode 10. Vyjadrenia 2 k nim sťažovateľ uvádza nasledovné: Počas predošlých troch komunálnych volieb boli volebné urny s lístkami uschovávané tak ako teraz, t. z. v kancelárii pani ■■■. Sťažovateľ nemá vedomosť o akejkoľvek manipulácii s obsahom urny, takúto manipuláciu však zásadne odmieta. Podľa vyjadrenia sťažovateľa volebné urny v stave v akom boli uložené v kancelárii u ■■■, t. z. odlepené časti, pretrhnutá páska, roztrhnutá urna a pod už boli do kancelárie v takomto stave umiestnené, pričom k ich poškodeniu zrejme došlo počas ich prevozu. Podľa vyjadrenia sťažovateľa, v čase jeho odchodu z postu primátora boli volebné urny umiestnené v uzamykateľnom trezore.

9. Sťažovateľ sa pripája k návrhu na vykonanie dôkazov ■■■ a to výsluchu svedkov: ■■■ a to za účelom vyjadrenia sa k otázke nakladania s volebnými urnami a tiež výsluchu ■■■, predsedu MK a ■■■, člena MK, a tiež i ostatných členov MK tak ako to sťažovateľ navrhol v čl. I, bod 4. tohto podania, za účelom vyjadrenia sa k otázke, či MK vedela o odsúdení ■■■ v čase vydania rozhodnutia registrácii ■■■ za kandidáta pre voľby primátora mesta Nemšová.

10. Sťažovateľ uvádza, že trvá na podanej volebnej sťažnosti v znení jej doplnenia v plnom rozsahu.»

Odporca 1 doručil ústavnému súdu 14. decembra 2018 tri fotografie volebnej urny a jej umiestnenia na Mestskom úrade Nemšová.

II.

Ústavný súd vykonal vo veci dokazovanie oboznámením sa s obsahom listín tvoriacich prílohu sťažnosti, s obsahom zápisnice miestnej volebnej komisie o výsledku volieb, s obsahom zápisnice okrskovej volebnej komisie o hlasovaní vo voľbách, s vyjadreniami odporcov, ako aj vlastným zisťovaním.

Ústavný súd dopytom na okresnom súde zistil, že odporca 2 podal 4. septembra 2018 žiadosť o podmienené upustenie od výkonu trestu zákazu činnosti uloženého rozsudkom sp. zn. 2 T 32/2018 z 26. apríla 2018. O žiadosti menovaného pozitívne rozhodol okresný súd na verejnom zasadnutí uznesením sp. zn. 6 Nt 194/2018 z 20. novembra 2018 a súčasne uložil odporcovi 2 skúšobnú dobu v trvaní jedného roka.

Na žiadosť ústavného súdu odpovedala Generálna prokuratúra Slovenskej republiky (ďalej len „generálna prokuratúra“) listom č. k. IX Spr 369/18/1000-3 z 13. decembra 2018 doručeným ústavnému súdu 20. decembra 2018, v ktorom uviedla, že *„na základe lustrácie v systéme registra trestov bolo zistené, že [REDAKOVANÉ], [REDAKOVANÉ] nemá zahladené odsúdenie Okresného súdu Trenčín vo veci sp. zn. 2T 32/2018, nakoľko nebola z príslušného súdu doručená správa, ktorá by odôvodňovala vyznačenie zahladenia odsúdenia“*.

Zo zápisnice miestnej volebnej komisie považoval ústavný súd za preukázané, že počet platných hlasovacích lístkov odovzdaných pre voľby primátora mesta bol 2 835. Odporca 1 ako kandidát č. 4 získal 1 143 hlasov, sťažovateľ ako kandidát č. 1 získal 1 141 hlasov a odporca 2 ako kandidát č. 2 získal 152 hlasov. Zápisnicu miestnej volebnej komisie podpísali všetci jej piati členovia.

III.

Východiská pre rozhodnutie ústavného súdu

A. Námietky sťažovateľa

Predmetom konania pred ústavným súdom je sťažovateľom namietaná nezákonnosť a neústavnosť volieb primátora mesta uskutočnených 10. novembra 2018. Sťažovateľ svojou sťažnosťou namieta aj samotný volebný výsledok. Ťažiskovými argumentmi sťažovateľa sú (i) existencia prekážky pasívneho volebného práva odporcu 2 ako nezávislého kandidáta na primátora mesta z dôvodu jeho právoplatného odsúdenia pre úmyselný trestný čin, ktoré (odsúdenie) nebolo zahladené, a ktorý vo voľbách primátora získal 152 hlasov, a (ii) námiетка nesprávneho posúdenia platnosti jedného hlasovacieho lístka okrskovou volebnou komisiou vo volebnom okrsku č. 2. Uvedená argumentácia sťažovateľa je umocnená okolnosťou, že rozdiel v počte získaných platných hlasov vo voľbách primátora medzi odporcom 1 (zvoleným primátorom) a sťažovateľom (druhým v poradí z hľadiska dosiahnutého volebného výsledku) sú dva hlasy.

B. Právne východiská

Podľa čl. 129 ods. 2 ústavy ústavný súd rozhoduje o ústavnosti a zákonnosti volieb prezidenta Slovenskej republiky, volieb do Národnej rady Slovenskej republiky, volieb do orgánov územnej samosprávy a volieb do Európskeho parlamentu.

Podľa § 63 ods. 1 zákona o ústavnom súde ústavný súd môže

- a) vyhlásiť voľby za neplatné,
- b) zrušiť napadnutý výsledok volieb,
- c) zrušiť rozhodnutie volebnej komisie a vyhlásiť za zvoleného toho, kto bol riadne zvolený,
- d) sťažnosť zamietnuť.

Podľa § 63 ods. 2 zákona o ústavnom súde v prípadoch uvedených v odseku 1 písm. a) až c) ústavný súd rozhoduje nálezom.

Podstatou ochrany ústavnosti vo volebných veciach je ochrana práv zaručených v čl. 30 ústavy, t. j. aktívneho a pasívneho volebného práva. Všeobecné volebné právo, ktoré je v tomto článku zaručené, znamená právo všetkých občanov, resp. obyvateľov obcí v danom štáte, ktorí dosiahli istú vekovú hranicu, jednak svojím hlasom spolurozhodovať pri tvorbe zastupiteľských orgánov (aktívne volebné právo) a jednak uchádzať sa o zvolenie za člena niektorého zo zastupiteľských orgánov (pasívne volebné právo). Rovnosť volebného práva znamená zaručenie toho, aby každý z voličov i kandidátov mal rovnaké postavenie.

Voľby sú prostriedkom pravidelného obnovovania verejnej moci občanmi. Hrubé, závažné alebo viacnásobné porušenie práv občanov priznaných zákonom alebo ústavou zakladá právomoc ústavného súdu zrušiť napadnutý výsledok volieb alebo vyhlásiť voľby za neplatné, pretože namietané porušenie práva mohlo ovplyvniť priebeh a výsledok volieb.

Pojem „priebeh volieb“ nezahŕňa iba hlasovanie voličov, ale aj všetky iné úkony subjektov zúčastnených na voľbách, ktoré sú v príčinnej súvislosti s voľbami (PL. ÚS 18/99).

Voľby môžu byť v zmysle judikatúry ústavného súdu (a tiež podľa teórie ústavného práva) spochybnené v zásade tromi spôsobmi, a to tým, že došlo k volebnej chybe (napr. nesprávne sčítanie hlasov a iné číselné omyly), k volebnému deliktu (úmyselne nesprávne sčítanie alebo iné falšovanie volieb počas ich priebehu) alebo k neprípustnému ovplyvňovaniu výsledku hlasovania (oblasť nekalej volebnej súťaže a použitých prostriedkov volebnej kampane) (uznesenie sp. zn. PL. ÚS 98/07 z 3. júla 2008).

Právomoc zrušiť napadnutý výsledok volieb alebo vyhlásiť voľby za neplatné podľa § 63 ods. 1 zákona o ústavnom súde uplatní ústavný súd v súlade so svojou stabilizovanou judikatúrou len vtedy, ak k porušeniu volebného zákona [zákona Slovenskej národnej rady č. 346/1990 Zb. o voľbách do orgánov samosprávy obcí v znení neskorších predpisov (ďalej

len „zákon o voľbách do orgánov samosprávy obcí“)]] dôjde spôsobom ovplyvňujúcim slobodnú súťaž politických síl v demokratickej spoločnosti. Na uplatnenie tohto oprávnenia ústavného súdu sa vyžaduje hrubé alebo závažné porušenie, prípadne opätovné porušenie zákonov upravujúcich prípravu a priebeh volieb (napr. PL. ÚS 17/94, PL. ÚS 19/94, PL. ÚS 50/99). Nie každé porušenie zákona o voľbách do orgánov samosprávy obcí teda vyvoláva nevyhnutne neplatnosť volieb alebo voľby kandidáta. Ústavný súd každý prípad posudzuje materiálne, prihliada pritom tak na účel a zmysel zákona o voľbách do orgánov samosprávy obcí, ako aj na princípy volebného práva uznávané spoločenstvom demokratických štátov. Neplatnosť volieb alebo voľby kandidáta môže spôsobiť len také závažné porušenie volebného zákona, ktoré už spochybňuje výsledky volieb a ktoré odôvodnene vyvoláva pochybnosť o tom, či voľby a ich výsledky sú prejavom skutočnej vôle voličov (PL. ÚS 20/2011).

Ústavný súd už vo svojich predchádzajúcich rozhodnutiach rozlišoval prípravnú fázu volieb (schvaľovanie kandidátnej listiny príslušnou volebnou komisiou, volebná kampaň a pod.) a fázu samotných volieb, keď sa tvorí výsledok volieb (v čase od otvorenia volebných miestností do vyhlásenia výsledkov volieb, kam patrí hlasovanie voličov a spočítavanie hlasov). Konkrétne v rozhodnutí sp. zn. PL. ÚS 50/99 ústavný súd uviedol, že „Porušenie ústavnosti a zákonnosti v prípravnej fáze volieb môže mať za následok iba vyhlásenie volieb za neplatné [§ 63 ods. 1 písm. a) zákona o ústavnom súde]. Naproti tomu vo fáze samých volieb porušenie ústavnosti a zákonnosti môže mať za následok tak vyhlásenie za neplatné, ako aj zrušenie výsledku volieb podľa § 63 ods. 1 písm. b) zákona o ústavnom súde. V prípade, keď boli zistené také závažné ústavné, resp. zákonné nedostatky, ktoré nemožno kvantifikovať z hľadiska správnosti výsledku, prichádza do úvahy záver o neplatnosti volieb. Naproti tomu základným predpokladom na zrušenie výsledku volieb je podľa názoru ústavného súdu preukázanie takých porušení zákona, ktoré odôvodňujú záver o inom výsledku volieb, ako bol vyhlásený. Preukázaný nedostatok musí byť kvantifikovateľný (napr. výsledky dokazovania nasvedčujú tomu, že zvolený bol iný kandidát, než ktorý bol vyhlásený za zvoleného, kandidujúca strana nedosiahla zákonom ustanovenú percentuálnu hranicu, ústavným súdom bol zistený iný počet platných hlasov než volebnou komisiou a pod.).“.

Volebné súdnictvo je založené na predpoklade objektívnej príčinnej súvislosti medzi volebnou vadou a výsledkom zastupiteľského zboru alebo aspoň na možnej príčinnej súvislosti (potenciálnej kauzalite). Túto možnú príčinnú súvislosť však treba vykladať nie iba ako abstraktnú možnosť, ale treba ju v konaní riadne preukázať (PL. ÚS 16/2011). Z tohto treba vyvodit', že rozhodnutie voličov ako suveréna môže ústavný súd zmeniť len vo výnimočných prípadoch, keď vady volebného procesu spôsobili, že (by) voliči rozhodli inak a bol (by) zvolený iný kandidát. Podstatné však je, že zrušenie výsledkov volieb alebo vyhlásenie volieb za neplatné nemožno brať ako trest za porušenie volebného zákona, ale ako prostriedok na zaistenie legitimacy zvoleného orgánu (PL. ÚS 12/2015).

Zmyslom rozhodovania ústavného súdu o volebných sťažnostiach nie je sankcionovanie kandidáta, ktorý porušil zákon alebo v prospech ktorého bol porušený zákon, ale posúdenie, či volebné vady mohli ovplyvniť výsledok volieb. Z toho však vyplýva, že je nutné posúdiť nielen volebné vady spôsobené priamo kandidátmi, ale vziať do úvahy aj volebné vady spôsobené inými osobami (ochrana objektívneho volebného práva) (uznesenie sp. zn. PL. ÚS 78/2011 z 23. februára 2011).

S ohľadom na uvedené zásady ústavný súd v okolnostiach danej veci skúmal, či skutočnosti namietané sťažovateľom mohli vyvolať také porušenie ústavy a zákona o voľbách, ktoré boli spôsobilé v konečnom dôsledku reálne ovplyvniť výsledok napadnutých volieb primátora mesta.

C. Relevantné ustanovenia ústavy a zákona o voľbách

Podľa čl. 30 ods. 1 ústavy občania majú právo zúčastňovať sa na správe verejných vecí priamo alebo slobodnou voľbou svojich zástupcov.

Podľa čl. 30 ods. 3 ústavy volebné právo je všeobecné, rovné a priame a vykonáva sa tajným hlasovaním. Podmienky výkonu volebného práva ustanoví zákon.

Podľa čl. 30 ods. 4 ústavy občania majú za rovnakých podmienok prístup k voleným a iným verejným funkciám.

Podľa čl. 69 ods. 1 ústavy orgánmi obce sú obecné zastupiteľstvo a starosta obce.

Podľa čl. 69 ods. 3 ústavy starostu obce volia obyvatelia obce, ktorí majú na jej území trvalý pobyt, na základe všeobecného, rovného a priameho volebného práva tajným hlasovaním na štvorročné obdobie...

Podľa § 5 zákona o voľbách podmienky práva byť volený ustanovuje zákon v osobitných častiach.

Podľa § 6 zákona o voľbách prekážkou práva byť volený je

- a) výkon trestu odňatia slobody,
- b) právoplatné odsúdenie za úmyselný trestný čin, ak odsúdenie nebolo zahladené,
- c) pozbavenie spôsobilosti na právne úkony.

Podľa § 165 zákona o voľbách za starostu obce môže byť zvolený obyvateľ obce, ktorý má trvalý pobyt v obci a najneskôr v deň konania volieb dovŕši 25 rokov veku.

Podľa § 176 ods. 1 prvej vety zákona o voľbách kandidátnu listinu môže podať politická strana, ktorá je registrovaná podľa osobitného predpisu, a nezávislý kandidát. Politická strana doručí kandidátnu listinu v listinnej forme prostredníctvom svojho splnomocnenca a nezávislý kandidát osobne najneskôr 60 dní pred dňom konania volieb zapisovateľovi miestnej volebnej komisie.

Podľa § 176 ods. 6 zákona o voľbách kandidátna listina nezávislého kandidáta obsahuje meno, priezvisko, titul, dátum narodenia, zamestnanie, ktoré kandidát vykonáva v čase podania kandidátnej listiny, adresu trvalého pobytu a vlastnoručný podpis kandidáta.

Podľa odseku 7 tohto ustanovenia ku kandidátnej listine nezávislého kandidáta musí byť pripojené vlastnoručne podpísané vyhlásenie kandidáta, že súhlasí so svojou kandidatúrou, nekandiduje na inej kandidátnej listine a nemá prekážky práva byť volený.

Podľa odseku 10 tohto ustanovenia zapisovateľ miestnej volebnej komisie zisťuje, či predložené kandidátne listiny obsahujú náležitosti podľa odsekov 3 a 6 a i sú k nim pripojené písomnosti podľa odsekov 4, 7 a 8. Ak to tak nie je, zapisovateľ vyzve splnomocnenca politickej strany alebo koalície, alebo nezávislého kandidáta, aby v ním určenej primeranej lehote kandidátnu listinu upravil alebo doplnil.

Podľa § 177 ods. 1 zákona o voľbách miestna volebná komisia predložené kandidátne listiny preskúma a nezaregistruje kandidáta,

- a) ktorý má prekážku práva byť volený podľa § 6,
- b) ktorý nespĺňa podmienku uvedenú v § 165,
- c) ktorý ku kandidátnej listine nepripojil vyhlásenie podľa § 176 ods. 4 písm. a) alebo ods. 7...

Podľa § 177 ods. 2 prvej a druhej vety zákona o voľbách miestna volebná komisia zaregistruje kandidátov najneskôr 45 dní pred dňom konania volieb a registráciu kandidátov vyznačí na kandidátnej listine. Registrácia kandidátov je podmienkou vytlačenia hlasovacích lístkov. Podľa odseku 3 tohto ustanovenia o zaregistrovaní kandidátov alebo nezaregistrovaní kandidátov vyhotoví miestna volebná komisia bezodkladne rozhodnutie, ktoré podpíše jej predseda, a vyzve politické strany, koalície a nezávislých kandidátov, aby si rozhodnutie prevzali do 24 hodín. Podľa odseku 4 tohto ustanovenia proti rozhodnutiu miestnej volebnej komisie o nezaregistrovaní kandidáta môže dotknutá politická strana alebo koalícia a dotknutý nezávislý kandidát podať návrh na vydanie rozhodnutia o zaregistrovaní kandidáta na správny súd.

D. Závery

Prekážky volebného práva možno definovať ako ústavou či volebnými zákonmi ustanovené podmienky výkonu volebného práva, ktorých nesplnenie neumožňuje fyzickým

osobám, ktorým inak volebné právo patrí, jeho reálny výkon, a to až dovtedy, kým táto prekážka trvá (Orosz, L. a kol. Volebné právo. Košice : UPJŠ, 2015. s. 45). Cieľom právnej úpravy, ktorá pre všetky druhy volieb zaviedla prekážku výkonu pasívneho volebného práva z dôvodu právoplatného odsúdenia za úmyselný trestný čin, bolo zabezpečiť verejný záujem na tom, aby sa o volené funkcie uchádzali iba osoby, ktorých bezúhonnosť je nespochybniteľná. Vylučujúcou podmienkou v danom prípade je iba zahľadanie odsúdenia, ktorého právny dôsledkom je zákonná fikcia neodsúdenia.

V podmienkach Slovenskej republiky je registrácia kandidátov do orgánov samosprávy obcí zákonom o voľbách zverená miestnej, resp. mestskej volebnej komisii ako nezávislému volebnému orgánu. Proces registrácie kandidátnych listín spočíva v podstate len vo formálnom overovaní, či kandidát na volenú funkciu včas predložil zákonom o voľbách predpokladané náležitosti. Výsledkom procesu registrácie je kladné, resp. záporné rozhodnutie miestnej volebnej komisie, ktoré má významné konštitutívne účinky pre ďalší priebeh volieb. Vzhľadom na tieto mimoriadne závažné právne účinky rozhodnutí o registrácii kandidáta, resp. jeho nezaregistrovaní, na základe ktorých sa konkrétna fyzická osoba buď stane oficiálnym kandidátom v nadchádzajúcich komunálnych voľbách alebo stratí možnosť uchádzať sa o volenú funkciu, zákon o voľbách priznáva nezaregistrovanému kandidátovi na ochranu jeho práv oprávnenie podať na príslušný všeobecný súd žalobu v zmysle § 303 a nasl. Správneho súdneho poriadku, ktorou sa bude domáhať vydania rozhodnutia o svojom zaregistrovaní pre voľby do konkrétneho orgánu samosprávy obce. Naopak, proti kladnému rozhodnutiu miestnej volebnej komisie o registrácii kandidáta zákon o voľbách žiadny opravný prostriedok nepripúšťa a také rozhodnutie nepodlieha ani súdnemu prieskumu.

Z uvedeného vyplýva, že miestna volebná komisia svojimi rozhodnutiami o ne/registrácii v rámci prípravnej fázy volieb môže významne zasiahnuť do pasívneho volebného práva jednotlivých kandidátov vo voľbách do orgánov samosprávy obcí. Napriek tejto nenahraditeľnej rozhodovacej právomoci neposkytuje zákon o voľbách miestnej volebnej komisii akúkoľvek možnosť overiť materiálne splnenie podmienok predpokladaných zákonom o voľbách. Ak zapisovateľ miestnej volebnej komisie po

formálnej stránke skontroluje kandidátmi predložené dokumenty a zistí, že kandidátna listina obsahuje všetky zákonom predpokladané náležitosti, miestna volebná komisia najneskôr 45 dní pred dňom konania volieb rozhodne o registrácii kandidáta pozitívne.

Ústavný súd na základe predložených listín a vlastných zistení konštatuje, že tvrdenia sťažovateľa o existencii prekážky práva byť volený spočívajúcej v právoplatnom odsúdení odporcu 2 za úmyselný trestný čin, ktoré (odsúdenie) nebolo v čase registrácie tohto kandidáta na funkciu starostu zahladené, boli nespochybniteľným spôsobom preukázané. Odporca 2 ako nezávislý kandidát predložil miestnej volebnej komisii svoju kandidátnu listinu spolu s nepravdivým vyhlásením, že nemá prekážky práva byť volený, hoci v relevantnom čase bol právoplatne odsúdený za úmyselný trestný čin a jeho odsúdenie nebolo zahladené, čo vyplynulo jednak z odpovede generálnej prokuratúry, ako aj z uznesenia okresného súdu sp. zn. 6 Nt 194/2018 z 20. novembra 2018, ktorým rozhodoval o podmiennečnom upustení od výkonu zvyšku trestu zákazu činnosti uloženého rozsudkom tohto súdu sp. zn. 2 T 32/2018 z 26. apríla 2018 a určení skúšobnej doby v trvaní jedného roka.

Na základe uvedených skutkových okolností ústavný súd konštatuje, že odporca 2 nespĺňal všetky podmienky výkonu volebného práva, teda nebol nositeľom pasívneho volebného práva v čase registrácie jeho kandidátnej listiny, a preto nemal byť zaregistrovaný ako kandidát na primátora mesta Nemšová a zúčastniť sa komunálnych volieb.

Ústavný súd zastáva názor, že závažné porušenie zákona o voľbách v jeho prípravnej fáze spočívajúcej v nezákonnej registrácii kandidáta na funkciu primátora je závažným porušením zákona o voľbách spôsobilým podstatným spôsobom ovplyvniť slobodnú súťaž politických síl, ako aj samotný volebný výsledok.

Ústavný súd v tejto súvislosti nemôže akceptovať argumentáciu oboch odporcov, že kto vo voľbách primátora chcel voliť sťažovateľa, mohol tak urobiť bez ohľadu na to, či kandidoval aj odporca 2, teda postavenie všetkých kandidátov bolo rovnaké. Podľa názoru

ústavného súdu je naopak vysoko pravdepodobné, že tí voliči, ktorí na hlasovacom lístku označili za primátora odporcu 2, by sa v prípade jeho vylúčenia z volebnej súťaže rozhodli pre iného zo zostávajúcich štyroch kandidátov na primátora mesta, prípadne by časť voličov neodovzdala hlas žiadnemu kandidátovi, čo by ovplyvnilo samotný volebný výsledok (v prospech i v neprospech sťažovateľa). Pokiaľ odporcovia namietajú, že sťažovateľ ako doterajší primátor mesta vedel o existencii prekážky práva byť volený na strane odporcu 2 už v júni 2018, túto neoznámil a jeho postup bol iba kalkulovaním s volebným výsledkom, ústavný súd konštatuje, že sťažovateľ nebol členom miestnej volebnej komisie, nemohol predpokladať, že odporca 2 predloží nepravdivé vyhlásenie o splnení podmienok pre účasť vo voľbách, a v zmysle platného zákona o voľbách nemal k dispozícii žiaden opravný prostriedok, ktorým by kladné rozhodnutie miestnej volebnej komisie zvrátil, prípadne zmenil.

Pokiaľ odporca 2 namieta, že jemu uložený trest zákazu činnosti bol vykonaný 8. novembra 2018 (uvedenú skutočnosť nijako nepreukázal), teda 2 dni pred konaním komunálnych volieb, čím splnil všetky podmienky vyplývajúce z § 6 zákona o voľbách ku dňu konania volieb, ústavný súd konštatuje, že zo zákona o voľbách tým, že vyžaduje predloženie vyhlásenia o neexistencii prekážok práva byť volený v čase predkladania kandidátnej listiny, vyplýva, že vyžaduje splnenie všetkých podmienok výkonu volebného práva pre účasť vo voľbách už v čase registrácie. Ako jedinú podmienku volebného práva (nie podmienku výkonu volebného práva), ktorú zákon o voľbách umožňuje splniť najneskôr v deň konania volieb, je dosiahnutie stanovenej vekovej hranice.

Vzhľadom na uvedenú skutočnosť ústavný súd po starostlivom zvážení okolností daného prípadu dospel k záveru, že voľby primátora mesta konané 10. novembra 2018 prebehli nezákonným a neústavným spôsobom.

Zistené závažné hrubé porušenie zákona o voľbách priamo ovplyvňujúce výsledok volieb znamená zároveň aj neústavnosť týchto volieb spočívajúcu v zásahu do základného práva občanov zúčastňovať sa na správe vecí verejných slobodnou voľbou svojich zástupcov, do princípu rovnosti a priamosti volebného práva a do základného práva

občanov na prístup k voleným funkciám za rovnakých podmienok, ktoré sú garantované čl. 30 ods. 1, 3 a 4 ústavy, a oprávňuje ústavný súd uplatniť svoju právomoc podľa čl. 129 ods. 2 ústavy a § 63 zákona o ústavnom súde.

Ústavný súd nemal pochybnosti o tom, či vzhľadom na rozdiel dosiahnutého volebného výsledku u odporcu 1 a sťažovateľa (2 hlasy) zistená volebná vada spočívajúca v nezákonnej registrácii odporcu 2 ako kandidáta na primátora mesta Nemšová, ktorý dosiahol vo voľbách primátora volebný výsledok 152 hlasov, je právne dostatočná na vyhlásenie volieb primátora mesta za neplatné.

Vzhľadom na predchádzajúcu argumentáciu, keď ústavný súd zistil závažné pochybenie už v prípravnej fáze volebného procesu, nepovažoval za potrebné zaoberať sa osobitne námietkou sťažovateľa o nesprávnom posúdení platnosti jedného hlasovacieho lístka ani s tým spojeným návrhom na prepočítanie hlasov vo voľbách primátora, pretože táto skutočnosť už nebola spôsobilá podstatnejším spôsobom ovplyvniť výrok tohto rozhodnutia. Totožná argumentácia platí aj vo vzťahu k námietke odporcu 1 o manipulácii s volebnou urnou po voľbách.

Vychádzajúc zo všetkých uvedených skutočností ústavný súd o sťažnosti sťažovateľa vo veci namietanej neústavnosti a nezákonnosti označených volieb rozhodol podľa § 63 ods. 1 písm. a) zákona o ústavnom súde tak, že ich vyhlásil za neplatné (bod 1 výroku tohto rozhodnutia).

Podľa § 36 ods. 2 zákona o ústavnom súde ústavný súd môže v odôvodnených prípadoch podľa výsledku konania uznesením uložiť niektorému účastníkovi konania, aby úplne alebo sčasti uhradil inému účastníkovi konania jeho trovy. Vzhľadom na okolnosť, že odporca 2 svojím konaním zaviniť, že voľby primátora mesta Nemšová boli vyhlásené za neplatné, ústavný súd uplatnil svoju právomoc a rozhodol o priznaní trov sťažovateľovi. Pri výpočte trov právneho zastúpenia sťažovateľa ústavný súd vychádzal z príslušných ustanovení vyhlášky Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky č. 655/2004 Z. z.

o odmenách a náhradách advokátov za poskytovanie právnych služieb v znení neskorších predpisov.

Právny zástupca sťažovateľa si uplatnil trovy právneho zastúpenia v celkovej sume 390,51 € s DPH za dva úkony právnej služby vykonané v roku 2018 (prevzatie a príprava zastúpenia sťažovateľa, písomné podanie sťažnosti), teda za každý úkon právnej služby odmenu vo výške 153,50 € spolu s paušálnou náhradou 9,21 €. Ústavný súd priznal sťažovateľovi trovy právneho zastúpenia v požadovanej sume 390,51 € s DPH, keďže právny zástupca je platcom DPH (bod 2 výroku tohto rozhodnutia).

Priznanú úhradu trov konania je odporca 2 povinný zaplatiť na účet právneho zástupcu sťažovateľa (§ 31a ods. 1 zákona o ústavnom súde v spojení s § 263 Civilného sporového poriadku) do dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto nálezu.

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach 9. januára 2019